

ARAŞTIRMA MAKALESİ

İmam Hatip Lisesi 11. Sınıf Öğrencilerinin Felsefe Dersine Yönelik Tutum Düzeyleri

Seval ÇAKIL, Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya, e-posta: seval.cakil@ogr.sakarya.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1515-5318>

Prof. Dr. Ömer Faruk TUTKUN, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sakarya, e-posta: otutkun@sakarya.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7973-0484>

Öz

Bu araştırmada, İmam Hatip Lisesi 11. Sınıf öğrencilerinin felsefe dersine yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, araştırma yöntemi olarak, Betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evreni, İmam Hatip lisesi 11. Sınıflarından 845 öğrenci, örnekleme ise, 642 öğrenciden oluşmuştur. Araştırmada elde edilen bulgular şunlardır: 1- İmam Hatip Lisesi 11. Sınıf öğrencilerinin felsefe dersine karşı tutum düzeyleri orta düzeydedir. 2- İmam Hatip Lisesi 11. Sınıf öğrencilerinin felsefe dersine karşı tutum düzeyleri, ilgisizlik ve sevgi alt boyutlarında düşük, yararlılık alt boyutunda orta, güven ve öğreticinin rolü alt boyutlarında yüksek düzeyde bulunmuştur. 3- Kız öğrencilerin felsefe dersine karşı tutum düzeyleri, erkek öğrencilerden yüksektir. 4- Felsefe dersine karşı tutum ile anne- baba eğitim düzeyi, anne-baba mesleği, ailenin yaşadığı yer ve öğrencinin barındığı yer arasında anlamlı bir fark yoktur. 5- Felsefe dersine karşı tutum düzeyi kitap okuma sıklığına göre farklılaşmaktadır. 6- Felsefe dersine karşı tutum düzeyi algılanan ekonomik düzey değişkenine göre farklılaşmaktadır.

*Bu çalışma, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde yapılan yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, Tutum, Din Eğitimi, İmam Hatip Lisesi, Lise.

Makale Gönderme Tarihi: 15.05.2022

Makale Kabul Tarihi: 02.08.2022

Önerilen Atf:

Çakıl, S. ve Tutkun, Ö. F. (2022). İmam Hatip Lisesi 11. Sınıf Öğrencilerinin Felsefe Dersine Yönelik Tutum Düzeyleri, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(8): 1026-1043.

**Journal of Social, Humanities and
Administrative Sciences**

2022, 5(8): 1026-1043. DOI:[10.26677/TR1010.2022.1043](https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.1043)
ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

**Attitude Levels of 11th Grade Religious (Imam Hatip) High School Students
Towards Philosophy Course**

Seval ÇAKIL, MSc. Student, Sakarya University, Institute of Education Sciences, Sakarya, e-mail:
seval.cakil@ogr.sakarya.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1515-5318>

Prof. Dr. Ömer Faruk TUTKUN, Sakarya University, Faculty of Education, Sakarya, e-mail:
otutkun@sakarya.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7973-0484>

Abstract

In this research, it has aimed to determine the attitudes of the 11th grade students of Imam Hatip high school towards philosophy course. In the study, as a research method, scanning model was used. The universe of the study constituted a total of 845 11th grade students. The sample of the study consisted of 642 students. The results are bellows: 1- 11th grade Imam Hatip students have moderate attitude levels towards philosophy course. 2- Attitude levels of the 11th grade students towards the philosophy course were found to be low in the lower dimensions of apathy and love, moderate in the lower dimension of usefulness, and high in the lower dimensions of the role of the teacher. 3- Females attitudes towards philosophy are higher than male. 4- There is no significant difference between attitude towards philosophy and the level of education of parents, profession of parents, living province of the family and living place of the student. 5- Attitude level towards philosophy course varies according to frequency of reading books. 6- Attitude level towards philosophy course differs according to perceived economic level variability.

Keywords: Philosophy, Attitude, Religious Education, Imam Hatip High School, High School.

Received: 15.05.2022

Accepted: 02.08.2022

Suggested Citation:

Çakıl, S. and Tutkun, Ö. F. (2022). Attitude Levels of 11th Grade Religious (Imam Hatip) High School Students Towards Philosophy Course, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 5(8): 1026-1043.

GİRİŞ

Eğitimin en önemli amaçlarından biri, bireyin yaşam kalitesini yükseltmek için ihtiyaç duyduğu meziyetlerle donatmaktır. Çünkü insan biyolojik özelliklerinin yanı sıra, düşünen, hisseden, hayal kuran ve eğitime muhtaç olan bir varlıktır. Eğitim insanın biyolojik özelliklerinin yanında, bu potansiyellerini de geliştirmeyi amaçlar. İnsan çözümü güç olan karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu nedenle eğitimi de uzun sürer. Yaşamın ilk yıllarında bireylere eğitimle kendi başlarına hayatlarını idame ettirebilecek beceriler kazandırılırken, ilerleyen yıllarda hayata uyum becerileri ve bilimsel, sanatsal, akademik anlamda beceriler kazandırılmaktadır. Fakat sadece bu ve benzeri becerilerin kazandırılması ideal insan yetiştirmek için yeterli değildir. Günümüz eğitim sistemlerinde, insanın reşit olabilmesi için kullanılan en yaygın araç bilimdir. Fakat bilim, insanın nerden gelip nereye gittiği, neden var olduğu ve hayatın anlamı gibi derin sorular sormakta yetersiz kalmaktadır. Bu yüzden hakikati kavramak isteyen her insanın sorduğu sorular ve cevaplar felsefede gizlidir (Bayraktar, 2011: 188).

Felsefe, insanın, varlığın, evrenin, hayatın neliği ve anlamı, değerler sorunu, bilginin güvenilirliği, egemenliğin kaynağı, sanatın amacı ve değeri gibi konulardaki temel sorular hakkında sorgulayıcı eleştirel, yaratıcı ve bütüncül düşünmeyi içerir (MEB, 2021). Felsefe, insana, olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kurmayı, sistematik düşünmeyi, dünyayı ve olayları bütünlüklü bir bakış açısıyla anlamlandırmayı sağlar. Aynı zamanda felsefe, insana eleştirel düşünmeyi ve farkındalık kazanmayı sağlar. Sorgulayabilen, farklı fikirlere saygı duyan ve onlara açık olan, kendine özgün, bağımsız ve eleştirel düşünme ile yorumlama yeteneğine sahip bireyler yetiştirilmesinde ve bu nitelikleri taşıyan bireylerden meydana gelen bir toplum oluşturulmasında, felsefe eğitimi ve öğretiminin büyük bir yeri vardır (Cevizci, 2009: 56).

Felsefenin temelinde yer alan bilgiye karşı duyulan sevgi, merak ve hayret gibi duygular, felsefenin insan doğasının içinde olduğunu ve insanın varoluşuyla temelden bağlantılı bir etkinlik olduğunu gösterir. Felsefe, bir kişinin başka bir kişiye doğrudan öğretebileceği ya da aktarabileceği bir bilgi değil, kendi varoluşuna bağlı olarak türettiği sorular ve yine kendi varoluşuyla ilgili olarak türettiği yanıtlarla keşfedeceği bir etkinliktir. Felsefe içimizde ancak kendi soru ve yanıtlarımızla var olur. Soruların kendi varoluşumuzdan çıkması ve yine kendi varoluşumuzla yanıtlar bulmamız felsefenin insan yaşamındaki konumu için önem arz etmektedir. Çünkü felsefe, insanda karşılığı olan bir şeydir ve insanda karşılığı olduğu müddetçe somutluk kazanır. Bu bakımdan felsefe eğitimi, felsefenin insandaki karşılığını bulma etkinliği ve felsefeyi bir yaşantı haline getirme sanattır, denilebilir (Taşdelen, 2007: 291). Felsefe eğitimi, felsefe ve felsefeyle ilişkili olan tüm derslerle bağlantılı olarak verilebilir. Bu bağlamda felsefe dersinde, Talim Terbiye kurulunun 19.01.2018 tarih ve 27 sayılı Kararı ile kabul edilen felsefe öğretim programı uygulanır. Buna göre tüm ortaöğretim kurumlarında, felsefe dersinin 10 ve 11. sınıflarda 2 şer saat zorunlu olarak okutulmasına karar verilmiştir. Bu çerçevede, Anadolu imam hatip liselerinde, psikoloji, sosyoloji ve mantık 11. ve 12. sınıflarda 2 şer saat; felsefe ile ilişkili olan bilgi kuramı ve İslam felsefesi dersi ise, 11 ve 12. sınıflarda 1 veya 2 saat seçmeli olarak okutulacaktır (<http://ttkb.meb.gov.tr>).

Alan yazın araştırmasına göre, lise ve dengi okullarda okuyan öğrencilerin felsefe dersine yönelik tutumları ile ilgili (Küçük Kurt, 2006; Çokan, 2007; Zencirci, 2010) birkaç çalışmaya, felsefe dersi öğretim programı ve öğretmen görüşleriyle ilgili (Şakar, 2014; Erten, 2018; Bülbül, 2018; Koçer, 2019; Çalkap, 2019) çok az çalışmaya ve fakat çok sayıda diğer disiplinlere karşı tutum çalışmalarına rastlanmıştır. Yine alan yazında (Çayır, 2015; Dirican, 2018; Öğüt, 2019; Yüceer, 2020), okul öncesi dönemde çocuklar için felsefe eğitimi ele alan çalışmalar yer almaktadır. Fakat alan yazında, felsefe dersine yönelik öğrenci görüşlerini ele alan çok az çalışma yer almakta,

İmam Hatip Liselerinde 11. Sınıfta okuyan öğrencilerin Felsefe dersine yönelik tutumları ile ilgili ise hiçbir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Bu çalışmada, yukarıda belirtildiği üzere, 2018 yılından bu yana zorunlu olarak 10. ve 11. sınıflarda 2'şer saat okutulan felsefe dersine karşı lise öğrencilerinin tutumlarının ne olduğunun ortaya konulması, çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu bağlamda, ilk defa aldıkları için 10. sınıf öğrencilerinin felsefe dersine karşı henüz oluşmuş bir tutum geliştiremeyeceği düşünüldüğünden, 11. sınıf öğrencileri araştırmanın hedef kitesini oluşturmuştur. Diğer bir deyişle, İmam Hatip Liselerinde felsefe dersi 10. sınıfta başlayıp, 11. sınıfta devam etmektedir. Eğitim hayatının 10. yılında ilk defa felsefe ile karşılaşan öğrenci, ilk yıl için bir tutum geliştirememekte, ancak diğer yıl, 11. sınıfta felsefe dersine karşı aşına olmaya başlamakta ve bir tutum oluşturmaktadır denilebilir. 10. sınıfta tanışılmaya başlanan bu derse karşı öğrencilerin, 11. sınıfta nasıl bir tutum düzeyine ulaştıklarının ortaya konulmasının önemli olduğu söylenebilir. Yine, yapılan alan yazın araştırmasında, İmam Hatip Lisesi 11. sınıf öğrencilerinin felsefe dersine karşı tutumlarını konu edinen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu bağlamda, bir ilk olma açısından, çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı söylenebilir.

Bu çerçevede, bu çalışmada, İmam Hatip Lisesi 11. sınıf öğrencilerinin felsefe dersine yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu temel araştırma problemi doğrultusunda, araştırmanın alt problemleri, İmam Hatip Lisesi 11. sınıf öğrencilerinin felsefe dersine yönelik tutum düzeylerinde cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, anne-baba mesleği, ailenin yaşadığı yer, öğrencinin barınma yeri, kitap okuma sıklığı, algılanan ekonomik düzey değişkenlerine göre farklılık var mıdır? olarak ele alınmıştır. Araştırma sonuçlarının, felsefe dersinin işlevselliğine dönük çalışmalara temel oluşturmada ve eğitim kurumları ve felsefe dersi öğretmenlerine, öğrencilerin felsefe dersine yönelik tutumları hakkında bilgi vermede katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada, araştırma yöntemi olarak betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu haliyle betimlemeye çalışan araştırma yöntemidir. Bu modelde çalışmada ele alınan olan durum, nesne ya da kişi için mevcut durum olduğu şekliyle tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2016). Araştırmanın çalışma evrenini 2021-2022 eğitim-öğretim yılı, Düzce ilinde bulunan 11 İmam Hatip lisesi, 11. sınıflarında öğrenim görmekte olan toplam 845 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın örnekleme, seçkisiz örnekleme yöntemlerinden basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenen toplam 642 öğrenciden oluşmuştur.

Araştırmada, veri toplama aracı olarak, Tecim (2015) tarafından geliştirilen "Felsefe Dersi Tutum Ölçeği (FDTÖ)" kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik ve araştırmayla ilişkili olabilecek bilgilerini belirlemek amacıyla kişisel bilgi formu oluşturulmuştur. Kişisel bilgi formunda cinsiyet, anne ve baba eğitim düzeyi, anne ve baba meslek bilgisi, ailenin yaşadığı yer (köy, ilçe ve il), barınma yeri (aile yanı ya da akraba yanı, devlet yurdu gibi diğer seçenekler), ailenin ekonomik düzeyi ve kitap okuma sıklığını sorgulayan toplam dokuz madde yer almaktadır. Felsefe Dersi Tutum Ölçeği, Tecim (2015) tarafından felsefe dersine karşı öğrencilerin tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. FDTÖ, toplam 20 madde ve beş alt faktörden oluşmaktadır. Ölçeğin alt faktörleri sırasıyla "ilgisizlik", "yararlılık", "sevgi", "güven" ve "öğreticinin rolü"dür. FDTÖ, beşli Likert (Hiç Katılmıyorum – 1, Katılmıyorum – 2, Kararsızım – 3, Katılıyorum – 4, Çok Katılıyorum – 5) olarak ölçeklendirilmektedir. Ölçekte toplam yedi madde (1., 2., 3., 4., 5., 6. ve 7. madde) ters puanlanmakta olup bu maddelerin hepsi "ilgisizlik" boyutundadır. Ölçek puanlanırken her boyuta ait ortalama puan alınmaktadır. Ölçekten alınacak

olan puanlar; 2.50 puanın altındaki tüm puanlar için düşük düzey tutumu, 2,50 puan dahil olmak üzere 3.50'ye kadar tüm puanlar orta düzey tutumu, 3.50 ve üzerindeki tüm puanlar yüksek tutumu göstermektedir (Tecim, 2015). FDTÖ'nün Tecim (2015) tarafından yapılan ölçek geliştirme çalışmasında ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğine yönelik çalışmalar yapılmış ve ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.911 olarak bulunmuştur.

Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından 2021-2022 eğitim-öğretim yılı 1. döneminde, Düzce ilinde yer alan İmam Hatip Liselerinde öğrenim görmekte olan öğrencilerden toplanmıştır. Veri analizi aşaması öncesinde, ilk olarak, veriler hatalı, eksik ve dikkatsiz cevap verme açısından kontrol edilmiştir. Bu açıdan problemlili olan formlar analiz işleminden çıkarılmıştır. Geriye kalan 642 öğrenciye ait veriler üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini betimlemek amacıyla frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Ölçme aracının güvenilirliğini belirlemek amacıyla iç tutarlılık belirleme yaklaşımlardan faydalanılmış olup Cronbach Alpha katsayısı, ölçeğin alt faktörlerinden ve ölçeğin tamamından elde edilen puanlar için ayrı ayrı hesaplanmıştır. Araştırma temel problemine yönelik olarak araştırmada ele alınan FDTÖ'nün alt faktörleri ve toplam puanı için betimsel istatistikler (aritmetik ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri) hesaplanmıştır. Araştırmanın alt problemlerinde ise ele alınan bağımsız değişkenin sahip olduğu gruplara göre karşılaştırmalar t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılarak yapılmıştır. Analizlere ilişkin normallik varsayımı ise görsel yöntemler ve istatistiksel yöntemler ile kontrol edilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda verilerin normallik varsayımını sağladığı görülmüştür. ANOVA sonucunda ortaya çıkan farklılıkla çoklu karşılaştırma (post-hoc) testleri ile incelenmiştir. Yapılan analizler kapsamında istatistiksel anlamlılık düzeyi (p değeri) 0,05 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın problemi ve alt problemlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir:

İmam Hatip Lisesi 11. Sınıf Öğrencilerinin Felsefe Dersine Karşı Tutum Düzeyleri

Tablo 1. Felsefe Dersine Karşı Tutum ve Alt Faktör Puanlarına Ait Betimsel İstatistikler

	N	\bar{x}	Ss	Min	Max
İlgisizlik	642	2.29	0.92	1.00	5.00
Yararlılık	642	2.90	0.93	1.00	5.00
Sevgi	642	2.38	0.94	1.00	5.00
Güven	642	3.37	0.91	1.00	5.00
Öğreticinin Rolü	642	4.12	0.91	1.00	5.00
Felsefe Dersi Tutum	642	3.27	0.72	1.10	4.85

Tablo 1'e göre, İmam Hatip Lisesi 11. sınıf öğrencilerinin felsefe dersine karşı tutum düzeyleri (3.27) orta düzeydedir. Öğrencilerin ilgisizlik (2.29) ve sevgi (2.38) alt faktör puanları düşük; güven (3.37) ve öğreticini rolü (4.12) alt faktör puanları yüksek düzeydedir. Öğrencilerin yararlılık (2.90) alt faktör puanları orta seviyededir.

İmam Hatip Lisesi 11. Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Felsefe Dersine Karşı Tutum Düzeyleri

Tablo 2. Felsefe Dersine Karşı Tutum ve Alt Faktör Puanlarının Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{x}	T	Sd	p
İlgisizlik	Kız	393	2.21	-2.71	473.62	0.01*
	Erkek	249	2.42			
Yararlılık	Kız	393	2.94	1.36	469.52	0.17
	Erkek	249	2.83			
Sevgi	Kız	393	2.43	1.68	640.00	0.09
	Erkek	249	2.30			
Güven	Kız	393	3.46	3.10	458.88	0.00*
	Erkek	249	3.22			
Öğreticinin Rolü	Kız	393	4.22	3.26	437.54	0.00*
	Erkek	249	3.97			
Felsefe Dersi Tutum	Kız	393	3.34	3.02	472.62	0.00*
	Erkek	249	3.16			

* $p < 0.05$.

Tablo 2'ye göre, kız öğrencilerin ($\bar{x}=3.34$) felsefe dersi tutum puanı, erkek öğrencilerden ($\bar{x}=3.16$) daha yüksektir. Yapılan t testi sonucunda kız ve erkek öğrencilerin ilgisizlik ($t(473.62) = -2.71$; $p < 0.05$), güven ($t(458.88) = 3.10$; $p < 0.05$) ve öğreticinin rolü ($t(437.54) = 3.26$; $p < 0.05$) alt faktör puanlarında ve felsefe dersi tutum puanında ($t(472.62) = 3.02$; $p < 0.05$) cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık vardır. Yararlılık ($t(469.52) = 1.36$; $p > 0.05$) ve sevgi ($t(640.00) = 1.68$; $p > 0.05$) alt faktör puanlarında cinsiyete göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. İstatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu durumlar incelendiğinde, ilgisizlik alt faktör puanı için kız öğrencilerin aritmetik ortalamasının ($\bar{x}=2.21$) erkek öğrencilerin aritmetik ortalamasından ($\bar{x}=2.42$) küçük olduğu görülmüştür. Güven alt faktör puanı için kız öğrencilerin aritmetik ortalamasının ($\bar{x}=3.46$) erkek öğrencilerin aritmetik ortalamasından ($\bar{x}=3.22$) büyük olduğu görülmüştür. Öğreticinin rolü alt faktör puanı için kız öğrencilerin aritmetik ortalamasının ($\bar{x}=4.22$) erkek öğrencilerin aritmetik ortalamasından ($\bar{x}=3.97$) büyük olduğu görülmüştür. Güven ve öğreticinin rolü alt faktörlerinde ve felsefe dersi tutumlarında farklılaşma kız öğrenciler lehinedir.

Seviyesine Göre Felsefe Dersine Karşı Tutum Düzeyleri

Tablo 3'e göre, İmam Hatip Lisesi 11. sınıf öğrencilerinin felsefe dersine karşı tutum düzeyleri ($F(3,638)=1.61$; $p > 0.05$) anne eğitim düzeyine göre farklılaşmamaktadır. Fakat ilgisizlik alt faktör puanında en yüksek ortalamaya anne eğitim düzeyi lise olan öğrenciler sahip iken, diğer tüm alt faktör puanları ve felsefe dersi tutum puanında en yüksek ortalamaya anne eğitim düzeyi yükseköğretim olan öğrenciler sahiptir. İlgisizlik alt faktör puanında en düşük ortalamaya anne eğitim düzeyi ilköğretim ve altı olan öğrenciler, yararlılık ve öğreticinin rolü alt faktör puanlarında en düşük ortalamaya anne eğitim düzeyi ortaokul olan öğrenciler, sevgi alt faktör puanı ve felsefe

dersi tutum puanında en düşük ortalamaya anne eğitim düzeyi lise olan öğrenciler sahiptir. Anne eğitim düzeyi için tespit edilen ortalamalar arası farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı tek yönlü ANOVA kullanılarak incelenmiştir. Buna göre, ilgisizlik ($F(3,638)=1.09$; $p > 0.05$), yararlılık ($F(3,638)=1.24$; $p > 0.05$), sevgi ($F(3,638)=2.49$; $p > 0.05$), güven ($F(3,638)=0.70$; $p > 0.05$) ve öğreticinin rolü ($F(3,638)=1.18$; $p > 0.05$) alt faktör puanlarında ve felsefe dersi tutum puanında ($F(3,638)=1.61$; $p > 0.05$) anlamlı farklılaşma yoktur.

Tablo 3. Felsefe Dersine Karşı Tutum ve Alt Faktör Puanlarının Anne Eğitim Seviyesine Göre Betimsel İstatistikleri ve Anova Sonuçları

	Anne Eğt. Sev.	N	\bar{x}	S.s	ANOVA Sonuçları					
					V.k.	K.t.	S.d.	K.t	F	p
İlgisizlik	İlkokul ve altı	364	2.27	0.90	Gruplar arası	2.75	3	0.92	1.09	0.35
	Ortaokul	127	2.28	0.90	Grup içi	535.91	638	0.84		
	Lise	112	2.43	0.99	Toplam	538.66	641			
	Yükseköğretim	39	2.20	0.95						
Yararlılık	İlkokul ve altı	364	2.91	0.92	Gruplar arası	3.26	3	1.09	1.24	0.29
	Ortaokul	127	2.83	0.86	Grup içi	556.94	638	0.87		
	Lise	112	2.85	1.05	Toplam	560.20	641			
	Yükseköğretim	39	3.14	0.95						
Sevgi	İlkokul ve altı	364	2.38	0.93	Gruplar arası	6.62	3	2.21	2.49	0.06
	Ortaokul	127	2.38	0.93	Grup içi	564.62	638	0.88		
	Lise	112	2.27	0.96	Toplam	571.24	641			
	Yükseköğretim	39	2.74	1.01						
Güven	İlkokul ve altı	364	3.36	0.93	Gruplar arası	1.73	3	0.58	0.70	0.55
	Ortaokul	127	3.38	0.86	Grup içi	525.96	638	0.82		
	Lise	112	3.32	0.91	Toplam	527.69	641			
	Yükseköğretim	39	3.56	0.79						
Öğreticinin Rolü	İlkokul ve altı	364	4.09	0.91	Gruplar arası	2.95	3	0.98	1.18	0.32
	Ortaokul	127	4.09	0.95	Grup içi	532.70	638	0.83		
	Lise	112	4.17	0.93	Toplam	535.65	641			
	Yükseköğretim	39	4.36	0.73						
Felsefe Dersi Tutum	İlkokul ve altı	364	3.28	0.74	Gruplar arası	2.47	3	0.82	1.61	0.19
	Ortaokul	127	3.26	0.65	Grup içi	327.12	638	0.51		
	Lise	112	3.19	0.78	Toplam	329.60	641			
	Yükseköğretim	39	3.48	0.47						

* $p < 0.05$.

İmam Hatip Lisesi 11. Sınıf Öğrencilerinin Baba Eğitim Seviyesine Göre Felsefe Dersine Karşı Tutum Düzeyleri

Tablo 4'e göre, ilgisizlik ($F(3,638)=1.53$; $p > 0.05$), yararlılık ($F(3,638)=1.87$; $p > 0.05$), sevgi ($F(3,638)=1.38$; $p > 0.05$), güven ($F(3,638)=1.87$; $p > 0.05$) ve öğreticinin rolü ($F(3,638)=1.93$; $p > 0.05$) alt faktör puanlarında ve felsefe dersi tutum puanında ($F(3,638)=2.54$; $p > 0.05$) anlamlı

farklılaşma yoktur. Fakat ilgisizlik alt faktör puanında en yüksek ortalamaya baba eğitim düzeyi ortaokul olan öğrenciler sahip iken, diğer tüm alt faktör puanları ve felsefe dersi tutum puanında en yüksek ortalamaya baba eğitim düzeyi yükseköğretim olan öğrenciler sahiptir. İlgisizlik alt faktör puanında en düşük ortalamaya baba eğitim düzeyi yükseköğretim olan öğrenciler, yararlılık, sevgi, güven ve öğreticinin rolü alt faktör puanları ile felsefe dersi tutum puanında en düşük ortalamaya baba eğitim düzeyi ortaokul olan öğrenciler sahiptir.

Tablo 4. Felsefe Dersine Karşı Tutum ve Alt Faktör Puanlarının Baba Eğitim Seviyesine Göre Betimsel İstatistikleri ve Anova Sonuçları

	Baba Eğitim	N	\bar{x}	S.s	ANOVA Sonuçları					
					V.k	K.t.	S.d.	K.t	F	p
İlgisizlik	İlkokul ve altı	220	2.28	0.93	Gruplar arası	3.84	3	1.28	1.53	0.21
	Ortaokul	178	2.38	0.89	Grup içi	534.83	638	0.84		
	Lise	168	2.30	0.95	Toplam	538.66	641			
	Yükseköğretim	76	2.11	0.84						
Yararlılık	İlkokul ve altı	220	2.93	0.94	Gruplar arası	4.89	3	1.63	1.87	0.13
	Ortaokul	178	2.80	0.87	Grup içi	555.31	638	0.87		
	Lise	168	2.87	0.98	Toplam	560.20	641			
	Yükseköğretim	76	3.10	0.95						
Sevgi	İlkokul ve altı	220	2.44	0.93	Gruplar arası	3.69	3	1.23	1.38	0.25
	Ortaokul	178	2.27	0.92	Grup içi	567.55	638	0.89		
	Lise	168	2.39	0.97	Toplam	571.24	641			
	Yükseköğretim	76	2.47	0.98						
Güven	İlkokul ve altı	220	3.36	0.94	Gruplar arası	4.60	3	1.53	1.87	0.13
	Ortaokul	178	3.28	0.93	Grup içi	523.09	638	0.82		
	Lise	168	3.37	0.88	Toplam	527.69	641			
	Yükseköğretim	76	3.57	0.81						
Öğreticinin Rolü	İlkokul ve altı	220	4.10	0.91	Gruplar arası	4.82	3	1.61	1.93	0.12
	Ortaokul	178	4.05	0.96	Grup içi	530.83	638	0.83		
	Lise	168	4.13	0.90	Toplam	535.65	641			
	Yükseköğretim	76	4.34	0.79						
Felsefe Dersi Tutum	İlkokul ve altı	220	3.29	0.74	Gruplar arası	3.89	3	1.30	2.54	0.06
	Ortaokul	178	3.18	0.69	Grup içi	325.71	638	0.51		
	Lise	168	3.27	0.74	Toplam	329.60	641			
	Yükseköğretim	76	3,44	0.65						

* p < 0.05.

İmam Hatip Lisesi 11. Sınıf Öğrencilerinin Anne Mesleğine Göre Felsefe Dersine Karşı Tutum Düzeyleri

Tablo 5'e göre, ilgisizlik ve sevgi alt faktör puanlarında en yüksek ortalamaya anne mesleği çiftçi olan öğrenciler sahip iken; yararlılık, güven ve öğreticinin rolü alt faktör puanlarında ve felsefe dersi tutum puanında en yüksek ortalamaya anne mesleği özel sektör çalışanı olan öğrenciler sahiptir. İlgisizlik alt faktör puanında en düşük ortalamaya anne mesleği özel sektör çalışanı olan

öğrenciler; yararlılık, sevgi, güven ve öğreticinin rolü alt faktör puanları ile felsefe dersi tutum puanında en düşük ortalamaya anne mesleği işçi/çalışan olan öğrenciler sahiptir.

Tablo 5. Felsefe Dersine Karşı Tutum ve Alt Faktör Puanlarının Anne Mesleğine Göre Betimsel İstatistikleri ve Anova Sonuçları

	Anne Eğt. Sev.	N	\bar{x}	S.s	ANOVA Sonuçları						
					V.k	K.t.	S.d.	K.t	F	p	Fark
İlgisizlik	Özel Sektör	29	2.12	0.77	Gruplar arası	5.07	3	1.69	2.03	0.11	-
	İşçi/Çalışan	93	2.38	0.85	Grup içi	521.54	625	0.83			
	Çiftçi	67	2.50	1.10	Toplam	526.61	628				
	Ev hanımı	440	2.26	0.90							
Yararlılık	Özel Sektör	29	3.07	0.94	Gruplar arası	2.89	3	0.96	1.11	0.34	-
	İşçi/Çalışan	93	2.83	0.91	Grup içi	540.46	625	0.86			
	Çiftçi	67	3.03	0.97	Toplam	543.35	628				
	Ev hanımı	440	2.87	0.93							
Sevgi	Özel Sektör	29	2.58	0.98	Gruplar arası	5.79	3	1.93	2.19	0.09	-
	İşçi/Çalışan	93	2.31	0.82	Grup içi	551.12	625	0.88			
	Çiftçi	67	2.62	1.09	Toplam	556.91	628				
	Ev hanımı	440	2.35	0.93							
Güven	Özel Sektör	29	3.59	0.73	Gruplar arası	6.77	3	2.26	2.77	0.04*	
	İşçi/Çalışan	93	3.16	0.87	Grup içi	508.50	625	0.81			**
	Çiftçi	67	3.50	0.89	Toplam	515.27	628				
	Ev hanımı	440	3.38	0.92							
Öğreticinin Rolü	Özel Sektör	29	4.24	0.89	Gruplar arası	1.44	3	0.48	0.59	0.62	-
	İşçi/Çalışan	93	4.03	0.98	Grup içi	512.88	625	0.82			
	Çiftçi	67	4.11	0.86	Toplam	514.33	628				
	Ev hanımı	440	4.14	0.90							
Felsefe Dersi Tutum	Özel Sektör	29	3.45	0.55	Gruplar arası	1.87	3	0.62	1.22	0.30	-
	İşçi/Çalışan	93	3.17	0.67	Grup içi	319.11	625	0.51			
	Çiftçi	67	3.29	0.73	Toplam	320.98	628				
	Ev hanımı	440	3.27	0.73							

* p < 0,05. ** Özel Sektör Çalışanı, Çiftçi, Ev Hanımı- İşçi/Çalışan.

Tablo 5'e göre, ilgisizlik (F (3,625) =2.03; p> 0.05), yararlılık (F (3,625) =1.11; p> 0.05), sevgi (F (3,625) = 2.19; p>0.05) ve öğreticinin rolü (F (3,625) =0.59; p>0.05) alt faktör puanlarında ve felsefe dersi tutum puanında (F (3,625) =1.22; p> 0.05) anlamlı farklılaşma yokken, güven (F (3,625) = 2.77; p <0.05) alt faktör puanında anlamlı farklılaşma bulunmaktadır.

Yapılan çoklu karşılaştırma (post-hoc) testlerine göre, güven alt faktör puanındaki ilk farklılaşma anne mesleği işçi/çalışan olan öğrenciler (\bar{x} =3.16) ile özel sektör çalışanı olan öğrenciler (\bar{x} =3.59)

arasındadır. İkinci farklılaşma, anne mesleği işçi/çalışan olan öğrenciler ($\bar{x}=3.16$) ile çiftçi olan öğrenciler ($\bar{x}=3.50$) arasındadır. Üçüncü farklılaşma anne mesleği işçi/çalışan olan öğrenciler ($\bar{x}=3.16$) ile ev hanımı olan öğrenciler ($\bar{x}=3.38$) arasındadır. Aritmetik ortalamalar incelendiğinde farklılaşma tüm durumlar için anne mesleği işçi/çalışan olan öğrenciler aleyhinedir.

İmam Hatip Lisesi 11. Sınıf Öğrencilerinin Baba Mesleğine Göre Felsefe Dersine Karşı Tutum Düzeyleri

Tablo 6'ya göre, ilgisizlik ($F(4,637)=1.82$; $p > 0.05$), yararlılık ($F(4,637)=1.52$; $p > 0.05$), sevgi ($F(4,637)=1.29$; $p > 0.05$), güven ($F(4,637)=0.75$; $p > 0.05$) ve öğreticinin rolü ($F(4,637)=0.60$; $p > 0.05$) alt faktör puanlarında ve felsefe dersi tutum puanında ($F(4,637)=0.80$; $p > 0.05$) anlamlı farklılaşma yoktur.

Tablo 6. Felsefe Dersine Karşı Tutum ve Alt Faktör Puanlarının Baba Mesleğine Göre Betimsel İstatistikleri ve Anova Sonuçları

	Baba Mesleği	N	\bar{x}	S.s.	ANOVA Sonuçları					
					V.k.	K.t.	S.d.	K.o	F	p
İlgisizlik	Devlet Memuru	73	2.21	0.93	Gruplar arası	6.10	4	1.52	1.82	0.12
	Özel Sektör Çal.	108	2.13	0.84	Grup içi	532.57	637	0.84		
	İşçi/Çalışan	266	2.30	0.84	Toplam	538.66	641			
	Çiftçi	87	2.44	1.02						
	Esnaf	108	2.38	1.05						
Yararlılık	Devlet Memuru	73	3.06	0.98	Gruplar arası	5.30	4	1.32	1.52	0.19
	Özel Sektör Çal.	108	2.90	0.95	Grup içi	554.91	637	0.87		
	İşçi/Çalışan	266	2.81	0.89	Toplam	560.20	641			
	Çiftçi	87	3.03	0.93						
	Esnaf	108	2.89	0.98						
Sevgi	Devlet Memuru	73	2.35	0.91	Gruplar arası	4.59	4	1.15	1.29	0.27
	Özel Sektör Çal.	108	2.43	0.95	Grup içi	566.65	637	0.89		
	İşçi/Çalışan	266	2.32	0.89	Toplam	571.24	641			
	Çiftçi	87	2.57	1.04						
	Esnaf	108	2.37	1.00						
Güven	Devlet Memuru	73	3.50	0.84	Gruplar arası	2.46	4	0.62	0.75	0.56
	Özel Sektör Çal.	108	3.36	0.90	Grup içi	525.23	637	0.82		
	İşçi/Çalışan	266	3.35	0.89	Toplam	527.69	641			
	Çiftçi	87	3.43	0.97						
	Esnaf	108	3.28	0.96						
Öğreticinin Rolü	Devlet Memuru	73	4.18	0.96	Gruplar arası	2.00	4	0.50	0.60	0.67
	Özel Sektör Çal.	108	4.20	0.88	Grup içi	533.65	637	0.84		
	İşçi/Çalışan	266	4.12	0.92	Toplam	535.65	641			
	Çiftçi	87	4.02	0.92						
	Esnaf	108	4.09	0.89						
Felsefe Dersi Tutum	Devlet Memuru	73	3.35	0.71	Gruplar arası	1.65	4	0.41	0.80	0.53
	Özel Sektör Çal.	108	3.34	0.71	Grup içi	327.95	637	0.51		
	İşçi/Çalışan	266	3.24	0.67	Toplam	329.60	641			
	Çiftçi	87	3.28	0.74						
	Esnaf	108	3.22	0.81						

Tablo 6'ya göre, ilgisizlik ve sevgi alt faktör puanlarında en yüksek ortalamaya baba mesleği çiftçi olan öğrenciler sahip iken, yararlılık ve güven alt faktör puanlarında ve felsefe dersi tutum puanında en yüksek ortalamaya baba mesleği devlet memuru olan öğrenciler, öğreticinin rolü alt faktör puanında en yüksek ortalamaya baba mesleği özel sektör çalışanı olan öğrenciler sahiptir. İlgisizlik alt faktör puanında en düşük ortalamaya baba mesleği özel sektör çalışanı olan öğrenciler; yararlılık ve güven alt faktör puanları ile felsefe dersi tutum puanında en düşük ortalamaya baba mesleği esnaf olan öğrenciler, sevgi alt faktör puanında en düşük ortalamaya baba mesleği işçi/çalışan olan öğrenciler, öğreticinin rolü alt faktör puanında en düşük ortalamaya baba mesleği çiftçi olan öğrenciler sahiptir.

İmam Hatip Lisesi 11. Sınıf Öğrencilerinin Ailenin Yaşadığı Yere Göre Felsefe Dersine Karşı Tutum Düzeyleri

Tablo 7. Felsefe Dersine Karşı Tutum ve Alt Faktör Puanlarının Ailenin Yaşadığı Yere Göre Betimsel İstatistikleri ve Anova Sonuçları

	Aile Yaş. Yer	N	\bar{x}	Ss	ANOVA Sonuçları						
					V.k.	K.t.	S.d.	K.o	F	p	Fark
İlgisizlik	Köy	232	2.26	0.88	Gruplar arası	0.43	2	0.22	0.26	0.77	-
	İlçe	309	2.31	0.92	Grup içi	538.23	639	0.84			
	İl	101	2.32	0.97	Toplam	538.66	641				
Yararlılık	Köy	232	2.95	0.96	Gruplar arası	4.82	2	2.41	2.77	0.06	-
	İlçe	309	2.81	0.90	Grup içi	555.39	639	0.87			
	İl	101	3.04	0.96	Toplam	560.20	641				
Sevgi	Köy	232	2.45	0.98	Gruplar arası	6.48	2	3.24	3.67	0.03*	İl
	İlçe	309	2.28	0.86	Grup içi	564.76	639	0.88			İlçe
	İl	101	2.54	1.06	Toplam	571.24	641				
Güven	Köy	232	3.45	0.89	Gruplar arası	6.45	2	3.22	3.95	0.02*	İl
	İlçe	309	3.27	0.91	Grup içi	521.24	639	0.82			İlçe
	İl	101	3.50	0.92	Toplam	527.69	641				Köy
Öğreticinin Rolü	Köy	232	4.13	0.88	Gruplar arası	3.28	2	1.64	1.97	0.14	-
	İlçe	309	4.07	0.93	Grup içi	532.37	639	0.83			
	İl	101	4.28	0.94	Toplam	535.65	641				
Felsefe Dersi Tutum	Köy	232	3.32	0.72	Gruplar arası	2.50	2	1.25	2.44	0.09	-
	İlçe	309	3.21	0.72	Grup içi	327.10	639	0.51			
	İl	101	3.36	0.68	Toplam	329.60	641				

* p < 0.05.

Tablo 7'ye göre, tüm alt faktör puanlarında ve felsefe dersi tutum puanında en yüksek ortalamaya ailesi ilde yaşayan öğrenciler sahiptir. İlgisizlik ve yararlılık alt faktör puanlarında en düşük ortalamaya ailesi köyde yaşayan öğrenciler; sevgi, güven ve öğreticinin rolü alt faktör puanları ile felsefe dersi tutum puanında en düşük ortalamaya ailesi ilçede yaşayan öğrenciler sahiptir. Tablo 7'ye göre ilgisizlik ($F(2,639)=0.26$; $p > 0.05$), yararlılık ($F(2,639)=2.77$; $p > 0.05$), öğreticinin

rolü ($F(2,639)=1.97$; $p > 0.05$) alt faktör puanlarında ve felsefe dersi tutum puanında ($F(2,639)=2.44$; $p > 0.05$) anlamlı farklılaşma yokken sevgi ($F(2,639)=3.67$; $p < 0.05$) ve güven ($F(2,639)=3.95$; $p < 0.05$) alt faktör puanında anlamlı farklılaşma bulunmaktadır. Yapılan çoklu karşılaştırma testlerine göre sevgi alt faktör puanındaki farklılaşma ailesi ilde yaşayan öğrenciler ($\bar{x}=2.54$) ile ilçede yaşayan öğrenciler ($\bar{x}=2.28$) arasında ailesi ilde yaşayan öğrenciler lehinedir. Güven alt faktör puanında iki farklılaşma bulunmaktadır. Bunlardan ilki ailesi ilde yaşayan öğrenciler ($\bar{x}=3.50$) ile ilçede yaşayan öğrenciler ($\bar{x}=3.27$) arasındadır. Diğer farklılaşma ailesi köyde yaşayan öğrenciler ($\bar{x}=3.45$) ile ilçede yaşayan öğrenciler ($\bar{x}=3.38$) arasındadır. Güven alt faktör puanı için aritmetik ortalamalar incelendiğinde farklılaşma tüm durumlar için ailesi ilçede yaşayan öğrenciler aleyhinedir.

İmam Hatip Lisesi 11. Sınıf Öğrencilerinin Barındığı Yere Göre Felsefe Dersine Karşı Tutum Düzeyleri

Tablo 8'e göre, yapılan t testi sonucunda ailesinin yanında yaşayan ve ailesinin yanında yaşamayan öğrencilerin ilgisizlik ($t(35.05) = -2.85$; $p < 0.05$) ve sevgi ($t(35.26) = -2.24$; $p < 0.05$) alt faktör puanlarında anlamlı bir farklılık bulunurken; yararlılık ($t(640.00) = -1.36$; $p > 0.05$), güven ($t(640.00) = -0.68$; $p > 0.05$) ve öğreticinin rolü ($t(640.00) = -0.74$; $p > 0.05$) alt faktör puanları ve felsefe dersi tutum puanında ($t(640.00) = 0.33$; $p > 0.05$) anlamlı farklılık yoktur. İstatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu durumlar incelendiğinde, ilgisizlik alt faktör puanı için ailesinin yanında yaşayan öğrencilerin aritmetik ortalamasının ($\bar{x}=2.26$) ailesinin yanında yaşamayan öğrencilerin aritmetik ortalamasından ($\bar{x}=2.86$) küçük olduğu görülmüştür. Buna göre ailesinin yanında yaşamayan öğrenciler felsefe dersine karşı ailesinin yanında yaşayan öğrencilerden daha ilgisizdir. Sevgi alt faktör puanı için ailesinin yanında yaşayan öğrencilerin aritmetik ortalamasının ($\bar{x}=2.36$) ailesinin yanında yaşamayan öğrencilerin aritmetik ortalamasından ($\bar{x}=2.82$) küçük olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre sevgi alt faktörlerinde farklılaşma ailesinin yanında yaşamayan öğrenciler lehinedir.

Tablo 8. Felsefe Dersine Karşı Tutum ve Alt Faktör Puanlarının Öğrencinin Barındığı Yere Göre t Testi Sonuçları

	Barınma Yeri	N	\bar{x}	t	sd	p
İlgisizlik	Aile yanı	608	2.26	-2.85	35.05	0.01*
	Aile yanı dışı	34	2.86			
Yararlılık	Aile yanı	608	2.89	-1.36	640.00	0.17
	Aile yanı dışı	34	3.11			
Sevgi	Aile yanı	608	2.36	-2.24	35.26	0.03*
	Aile yanı dışı	34	2.82			
Güven	Aile yanı	608	3.36	-0.68	640.00	0.50
	Aile yanı dışı	34	3.47			
Öğreticinin Rolü	Aile yanı	608	4.12	-0.74	640.00	0.46
	Aile yanı dışı	34	4.24			
Felsefe Dersi Tutum	Aile yanı	608	3.27	0.33	640.00	0.74
	Aile yanı dışı	34	3.23			

* p < 0.05.

İmam Hatip Lisesi 11. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Okuma Sıklığına Göre Felsefe Dersine Karşı Tutum Düzeyleri

Tablo 9'a göre, Felsefe dersi tutum puanı için farklılaşma kitap okuma sıklığı yılda bir olan öğrenciler ($\bar{x}=2.77$) ile ayda bir ($\bar{x}=3.14$), haftada bir ($\bar{x}=3.35$) ve her gün ($\bar{x}=3.46$) olan öğrenciler arasında olup kitap okuma sıklığı yılda bir olan öğrencilerin aleyhinedir. Bu alt faktör için bir diğer farklılaşma kitap okuma sıklığı ayda bir olan öğrenciler ($\bar{x}=3.14$) ile haftada bir ($\bar{x}=3.35$) ve her gün ($\bar{x}=3.46$) olan öğrenciler arasında olup kitap okuma sıklığı ayda bir olan öğrenciler aleyhinedir.

Tablo 9. Felsefe Dersine Karşı Tutum ve Alt Faktör Puanlarının Kitap Okuma Sıklığına Göre Betimsel İstatistikleri ve Anova Sonuçları

	Kitap Oku. Sıkl.	N	\bar{x}	Ss	V.k	ANOVA Sonuçları					Fark* *
						K.t	S.d.	K.o	F	p	
İlgisizlik	Her Gün	188	2.10	0.91	Gruplar arası	51.53	3	17.18	22.49	0.00*	Y.B- A.B, H.B, H.G.
	Haftada Bir	239	2.13	0.80	Grup içi	487.14	638	0.76			
	Ayda Bir	144	2.46	0.90	Toplam	538.66	641				
	Yılda Bir	71	2.99	0.97							
Yararlılık	Her Gün	188	3.15	0.95	Gruplar arası	28.24	3	9.41	11.29	0.00*	H.G, H.B, A.B- Y.B
	Haftada Bir	239	2.89	0.83	Grup içi	531.97	638	0.83			
	Ayda Bir	144	2.81	0.97	Toplam	560.20	641				
	Yılda Bir	71	2.44	0.99							
Sevgi	Her Gün	188	2.54	1.01	Gruplar arası	16.33	3	5.44	6.26	0.00*	H.G- A.B, Y.B
	Haftada Bir	239	2.43	0.86	Grup içi	554.91	638	0.87			
	Ayda Bir	144	2.27	0.89	Toplam	571.24	641				
	Yılda Bir	71	2.02	1.03							
Güven	Her Gün	188	3.55	0.91	Gruplar arası	19.41	3	6.47	8.12	0.00*	H.G- A.B, Y.B
	Haftada Bir	239	3.42	0.82	Grup içi	508.28	638	0.80			
	Ayda Bir	144	3.22	0.90	Toplam	527.69	641				
	Yılda Bir	71	3.00	1.05							
Öğreticinin Rolü	Her Gün	188	4.30	0.76	Gruplar arası	19.20	3	6.40	7.91	0.00*	H.G- A.B, Y.B
	Haftada Bir	239	4.17	0.86	Grup içi	516.45	638	0.81			
	Ayda Bir	144	4.00	0.98	Toplam	535.65	641				
	Yılda Bir	71	3.74	1.16							
Felsefe Dersi Tutum	Her Gün	188	3.46	0.69	Gruplar arası	28.87	3	9.62	20.42	0.00*	H.G, H.B, A.B- Y.B
	Haftada Bir	239	3.35	0.63	Grup içi	300.73	638	0.47			
	Ayda Bir	144	3.14	0.72	Toplam	329.60	641				
	Yılda Bir	71	2.77	0.77							

* p < 0,05. **Kısaltmalar: Y.B: Yılda Bir, A.B: Ayda Bir, H.B: Haftada Bir, H.G: Her Gün

İlgisizlik alt faktör puanında en yüksek ortalamaya kitap okuma sıklığı yılda bir olan öğrenciler sahip iken, diğer tüm alt faktör puanlarında ve felsefe dersi tutum puanında en yüksek ortalamaya kitap okuma sıklığı her gün olan öğrenciler sahiptir. İlgisizlik alt faktör puanında en düşük ortalamaya kitap okuma sıklığı her gün olan öğrenciler; diğer tüm alt faktör puanlarında ve felsefe dersi tutum puanında en düşük ortalamaya kitap okuma sıklığı yılda bir olan öğrenciler sahiptir. Yine Tablo 9'a göre ilgisizlik ($F(3,638)=1.82$; $p > 0.05$), yararlılık ($F(3,638)=1.52$; $p > 0.05$), sevgi ($F(3,638)=1.29$; $p > 0.05$), güven ($F(3,638)=0.75$; $p > 0.05$) ve öğreticinin rolü ($F(3,638)=0.60$; $p > 0.05$) alt faktör puanlarında ve felsefe dersi tutum puanında ($F(3,638)=0.80$; $p > 0.05$) anlamlı farklılaşma vardır. İlgisizlik alt faktör puanı için farklılaşma kitap okuma sıklığı yılda bir olan öğrenciler ($\bar{x}=2.99$) ile ayda bir ($\bar{x}=2.46$), haftada bir ($\bar{x}=2.13$) ve her gün ($\bar{x}=2.10$) olan öğrenciler arasında olup kitap okuma sıklığı yılda bir olan öğrenciler diğerlerine göre daha ilgisizdir. Bu alt faktör için bir diğer farklılaşma kitap okuma sıklığı ayda bir olan öğrenciler ($\bar{x}=2.46$) ile haftada bir ($\bar{x}=2.13$) ve her gün ($\bar{x}=2.10$) olan öğrenciler arasında olup kitap okuma sıklığı ayda bir olan öğrenciler diğerlerine göre daha ilgisizdir.

Yararlılık alt faktör puanı için farklılaşma kitap okuma sıklığı yılda bir olan öğrenciler ($\bar{x}=2.44$) ile ayda bir ($\bar{x}=2.81$), haftada bir ($\bar{x}=2.89$) ve her gün ($\bar{x}=3.15$) olan öğrenciler arasında olup kitap okuma sıklığı yılda bir olan öğrencilerin aleyhinedir. Bu alt faktör için bir diğer farklılaşma kitap okuma sıklığı ayda bir olan öğrenciler ($\bar{x}=2.81$) ile haftada bir ($\bar{x}=2.89$) ve her gün ($\bar{x}=3.15$) olan öğrenciler arasında olup kitap okuma sıklığı ayda bir olan öğrenciler aleyhinedir. Sevgi alt faktör puanı için farklılaşma kitap okuma sıklığı her gün olan öğrenciler ($\bar{x}=2.54$) ile ayda bir ($\bar{x}=2.27$) ve yılda bir ($\bar{x}=2.02$) olan öğrenciler arasında olup kitap okuma sıklığı her gün olan öğrencilerin lehinedir. Bu alt faktör için bir diğer farklılaşma kitap okuma sıklığı haftada bir olan öğrenciler ($\bar{x}=2.43$) ile yılda bir ($\bar{x}=2.02$) olan öğrenciler arasında olup kitap okuma sıklığı hafta bir olan öğrenciler lehinedir. Güven alt faktör puanı için farklılaşma kitap okuma sıklığı her gün olan öğrenciler ($\bar{x}=3.55$) ile ayda bir ($\bar{x}=3.22$) ve yılda bir ($\bar{x}=3.00$) olan öğrenciler arasında olup kitap okuma sıklığı her gün olan öğrencilerin lehinedir. Bu alt faktör için bir diğer farklılaşma kitap okuma sıklığı haftada bir olan öğrenciler ($\bar{x}=3.42$) ile yılda bir ($\bar{x}=3.00$) olan öğrenciler arasında olup kitap okuma sıklığı hafta bir olan öğrenciler lehinedir. Öğreticinin rolü alt faktör puanı için farklılaşma kitap okuma sıklığı her gün olan öğrenciler ($\bar{x}=4.30$) ile ayda bir ($\bar{x}=4.00$) ve yılda bir ($\bar{x}=3.74$) olan öğrenciler arasında olup kitap okuma sıklığı her gün olan öğrencilerin lehinedir. Bu alt faktör için bir diğer farklılaşma kitap okuma sıklığı haftada bir olan öğrenciler ($\bar{x}=4.17$) ile yılda bir ($\bar{x}=3.74$) olan öğrenciler arasında olup kitap okuma sıklığı haftada bir olan öğrenciler lehinedir.

İmam Hatip Lisesi 11. Sınıf Öğrencilerinin Algılanan Ailenin Ekonomik Düzeyine Göre Felsefe Dersine Karşı Tutum Düzeyleri

Tablo 10'a göre, tüm alt faktör puanlarında ve felsefe dersi tutum puanında en yüksek ortalamaya ailesinin algılanan ekonomik durumu yüksek olan öğrenciler sahiptir. Tüm alt faktör puanlarında en düşük ortalamaya ailesinin algılanan ekonomik durumu orta olan öğrenciler sahipken felsefe dersi tutum puanında en düşük ortalamaya ailesinin algılanan ekonomik durumu düşük olan öğrenciler sahiptir. Tablo 10'a göre yararlılık ($F(2,639)=2.39$; $p > 0.05$), güven ($F(2,639)=1.26$; $p > 0.05$) ve öğreticinin rolü ($F(2,639)=0.37$; $p > 0.05$) alt faktör puanları ile felsefe dersi tutum puanında ($F(2,639)=0.43$; $p > 0.05$) anlamlı farklılaşma yokken ilgisizlik ($F(2,639)=3.88$; $p < 0.05$) ve sevgi ($F(2,639)=9.31$; $p < 0.05$) alt faktör puanlarında anlamlı farklılaşma bulunmaktadır. Yapılan çoklu karşılaştırma testlerine göre ilgisizlik alt faktör puanındaki farklılaşma ailesinin algılanan ekonomik düzeyi yüksek olan öğrenciler ($\bar{x}=2.62$) ile orta olan öğrenciler ($\bar{x}=2.25$) arasındadır ve ailesinin algılanan ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin ilgisizliği orta olan öğrencilerden daha fazladır. Sevgi alt faktör puanındaki farklılaşma ailesinin

algılanan ekonomik düzeyi yüksek olan öğrenciler ($\bar{x}=2.97$) ile orta olan öğrenciler ($\bar{x}=2.33$) arasındadır ve ailesinin algılanan ekonomik düzeyi iyi olan öğrenciler lehinedir.

Tablo 10. Felsefe Dersine Karşı Tutum ve Alt Faktör Puanlarının Algılanan Ailenin Ekonomik Düzeyine Göre Betimsel İstatistikleri ve Anova Sonuçları

	Eko. Dur.	N	\bar{x}	Ss	ANOVA Sonuçları						
					V.k	K.t	S.d.	K.o	F	p	Fark
İlgisizlik	Düşük	50	2.43	1.17	Gruplar arası	6.46	2	3.23	3.88	0.02*	Yüksek-Orta
	Orta	549	2.25	0.85	Grup içi	532.20	639	0.83			
	Yüksek	43	2.62	1.31	Toplam	538.66	641				
Yararlılık	Düşük	50	2.96	1.00	Gruplar arası	4.17	2	2.08	2.39	0.09	-
	Orta	549	2.87	0.90	Grup içi	556.04	639	0.87			
	Yüksek	43	3.19	1.27	Toplam	560.20	641				
Sevgi	Düşük	50	2.41	1.09	Gruplar arası	16.17	2	8.08	9.31	0.00*	Yüksek-Orta
	Orta	549	2.33	0.89	Grup içi	555.07	639	0.87			
	Yüksek	43	2.97	1.26	Toplam	571.24	641				
Güven	Düşük	50	3.44	1.07	Gruplar arası	2.08	2	1.04	1.26	0.28	
	Orta	549	3.35	0.86	Grup içi	525.61	639	0.82			
	Yüksek	43	3.56	1.20	Toplam	527.69	641				
Öğreticinin Rolü	Düşük	50	4.17	0.85	Gruplar arası	0.61	2	0.31	0.37	0.69	
	Orta	549	4.11	0.91	Grup içi	535.04	639	0.84			
	Yüksek	43	4.22	1.05	Toplam	535.65	641				
Felsefe Dersi Tutum	Düşük	50	3.26	0.88	Gruplar arası	0.44	2	0.22	0.43	0.65	
	Orta	549	3.26	0.69	Grup içi	329.15	639	0.52			
	Yüksek	43	3.37	0.82	Toplam	329.60	641				

* $p < 0.05$.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

İmam Hatip Liselerinde öğrenim görmekte olan 11. sınıf öğrencilerinin felsefe dersine karşı tutumlarının incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada, İmam Hatip Lisesi 11. sınıf öğrencilerinin felsefe dersine karşı tutum düzeyleri orta düzeyde bulunmuş ve öğrencilerin bu derse yönelik olarak kararsız bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Zencirci (2010) çalışmasında, öğrencilerin felsefe dersine yönelik olumlu tutumları olduğu sonucuna ulaşmıştır. Küçük Kurt (2006) ise, Felsefe dersine karşı olumlu tutumun istenilen düzeyde olmadığı ve düşük düzeyde bir tutum sergilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Çokan (2007), lise son sınıf öğrencilerinin felsefe dersine yönelik tutumlarını araştırdığı yüksek lisans tez çalışmasında, öğrencilerin felsefe dersine karşı olumluya yakın bir düzeyde kararsız bir tutuma sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuçlar, bu çalışma bulguları ile örtüşmektedir denilebilir.

Diğer yandan, İmam Hatip Lisesi 11. Sınıf öğrencilerinin felsefe dersine karşı tutum düzeyleri, ilgisizlik alt boyutunda düşüktür. Koçer (2019)'in yapmış olduğu çalışmada, sınavda çıkan soru sayılarının azaltılmasının öğrenci motivasyonunu olumsuz etkilediği ve öğrencinin derse olan

ilgisinin azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuçla çalışmamızın sonucu birbirleriyle örtüşmemektedir. Sönmez (2016) çalışmasında, düşünme eğitimi alan çocukların sorgulama yetilerinin geliştiğini, eleştirel düşünebildiklerini ve derse olan ilgisinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kaya (2021) 7. Sınıf öğrencilerinin felsefe eğitimi almasının matematik başarısını etkileyip etkilemediğini belirlemeyi amaçladığı çalışmasında, felsefe eğitimi alan öğrencilerin, matematik sorularını daha kolay çözdüğünü, alınan eğitimlerle öğrencilerin felsefeye olan ilgilerinin arttığını gözlemlemiştir. Bu sonuçlar çalışmamızın sonucu ile örtüşmektedir. Yararlılık alt boyutunda, felsefe dersine karşı tutum orta düzeydedir. Yüceer (2020)'in erken çocukluk döneminde düşünme ve felsefe eğitimi aracılığıyla çocukların sorgulamalarını amaçladığı doktora çalışmasında, çocukların felsefe yardımı ile problemlere farklı çözüm yolları ürettikleri, alışılmadık ve özgün ürünler ortaya koydukları sonucuna ulaşmıştır. Küçük Kurt (2006)'da çalışmasında, öğrencilerin ileriki yaşamlarında felsefeyi kullanmayacakları düşüncesinde olduklarını tespit etmiştir. Koçer (2019)'in yapmış olduğu çalışmada ise, 2018 felsefe öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmış ve içeriğin öğrencilerin günlük yaşamla bağ kurabilmesine olanak sağlayacak düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sevgi alt boyutunda, felsefe dersine karşı tutum düzeyi düşüktür. Bozoğlu (2008), felsefe derslerinde eleştirel düşünmenin kazandırılmasına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerini değerlendirmek için yapmış olduğu çalışmasında, öğrencilerin felsefe dersini sevmediği sonucuna ulaşmıştır. Ulaşılan bu sonuç, çalışmamızı desteklemektedir. Güven alt boyutunda, felsefe dersine karşı tutum yüksek düzeydedir. Koçer (2019)'in çalışmasında, 2018 felsefe öğretim programının öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi amaçlanmış ve öğretmenlere göre, ders kitabının öğrenci seviyesine uygun olduğu ve öğrencinin bu dersi başarabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Öğreticinin rolü alt boyutunda, felsefe dersine karşı tutum çok yüksek düzeydedir. Öğrencilerin konuları ilginç buluyor olmaları, öğreticiye karşı olumlu tutum sergilemelerinde etkili olmuş olabilir. Akkocaoğlu Çayır (2015), ilkökul 3. Sınıf öğrencileri olan çocuklar için felsefe eğitiminin, çocukların sosyal, bilişsel ve duyuşsal alanda nasıl etkilediğini tespit etmeyi amaçladığı doktora tez çalışmasında, öğretmen tutumlarının öğrencilerin felsefeye karşı tutumu ile paralellik gösterdiği sonucuna ulaşmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, Kız öğrencilerin felsefe dersine karşı tutum düzeyleri, erkek öğrencilerden yüksektir. Cinsiyetin tutuma etkisini ve kız öğrenciler lehine olduğunu vurgulayan Küçük Kurt (2006), Çokan (2007), Zencirci (2010), Elban (2011), Şişmen (2020), Parmaksızoğlu Cebenoyan (2008) ve Kaya (2020)'in çalışmaları bulduğumuz sonuçları desteklemektedir.

İmam Hatip Lisesi 11. Sınıf öğrencilerinin felsefe dersine karşı tutum düzeyleri, anne-baba eğitim düzeyi, anne-baba mesleği, ailenin yaşadığı yer ve öğrencinin barındığı yere göre değişmemektedir. Kaya (2020), Dirican (2018) ve Çokan (2007) çalışmalarında, öğrencilerin felsefe dersine yönelik tutumlarının anne ve baba eğitim düzeyinden etkilenmediği sonucuna ulaşmıştır. Fakat Zencirci (2010) çalışmasında, felsefe dersine yönelik tutumun baba eğitim düzeyinden etkilendiği, babanın eğitim düzeyinin yüksek olmasının felsefe dersine yönelik tutumu olumlu etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Yine Çokan (2007), çalışmasında, anne ve baba mesleğinin felsefe dersine yönelik tutumu etkilemediği sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç çalışmamızı desteklemektedir.

Ailenin yaşadığı yer ve öğrencinin barındığı yere göre, Çetin (2017), Anadolu İmam Hatip liselerinde öğrenim gören öğrencilerin okula ilişkin tutumlarını çeşitli değişkenler açısından değerlendirmeyi amaçladığı çalışmasında, ikametgâh durumunun okula ilişkin tutumu etkilemediği sonucuna ulaşmıştır. Parmaksızoğlu Cebenoyan (2008) çalışmasında ise, ailesinin yanında yaşayan öğrencilerin, ebeveyn davranışlarının okul başarısını etkilemediği ve öğrencilerin kendi özdenetimleri ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çalışmanın bir diğer sonucuna göre, kitap okuma sıklığına göre tüm alt faktör puanlarında ve felsefe dersi tutum puanında anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur. Buna göre kitap okuma sıklığı ne kadar fazla ise, felsefe dersine karşı tutum da o kadar olumludur denilebilir. Kitap okuma sıklığı her gün olan öğrencilerin felsefe dersine karşı tutumu en yüksek ortalamaya sahipken, yılda bir olan öğrencilerin felsefe dersine karşı tutumu en düşük ortalamaya sahiptir. Çokan (2007) çalışmasında, sanat, şiir ve psikoloji kitabı okuyan öğrencilerin felsefe dersini algılamaları daha kolay olduğunu ve buna bağlı olarak felsefe dersine karşı tutumlarının bu tarz kitap okumayan öğrencilere göre daha olumlu olduğu gözlemlenmiştir. Zencirci (2010) çalışmasında evde bulunan kitap sayısı ve öğrencinin son bir yılda okuduğu kitap sayısının, öğrencinin felsefe dersine yönelik tutumunu etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Çalışmanın diğer bir bulgusuna göre, ailesinin algılanan ekonomik durumu yüksek olan öğrencilerin felsefe dersine karşı tutumu en yüksek ortalamaya sahipken, algılanan ekonomik durumu düşük olan öğrencilerin bu derse karşı tutumu düşük çıkmıştır. Kaya (2020), çalışmasında, aylık gelirin daha fazla olmasının öğrencilerin tutumlarını da olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Çokan (2007) ve Bozoğlu (2008) çalışmalarında, ailenin gelir durumunun derse yönelik tutumlarını etkilemediği sonucuna ulaşmıştır.

Araştırma sonuçlarına ve gelecek çalışmalara yönelik olarak şu öneriler ortaya konulabilir: 1- Felsefe dersine karşı bir farkındalığın oluşturulabilmesi için, Fen ve Sosyal bilimler derslerinde olduğu gibi, erken eğitim kademelerinde, örneğin 4. Sınıftan itibaren Felsefe alt yapısını oluşturabilecek bir öğretim programı düzenlenmelidir. 2- Ailelerin, öğretmenlerin ve öğrencilerin hayat boyu felsefe farkındalığına dönük etkinlikler yapılmalıdır. 3- Lise felsefe ders kitapları içeriği yeniden düzenlenmelidir. 4- Diğer ülkelerde din adamı yetiştiren okullarda felsefe eğitimi ve öğrenci tutumları üzerine karşılaştırmalı araştırmalar yapılmalıdır. 5- Benzer çalışmalar, diğer okul düzeylerinde yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akkocaoğlu Çayır, N. (2015). *Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi Üzerine Nitel Bir Araştırma*, Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bayraktar, L. (2011). Türkiye'de Felsefe ve Sosyal Bilimlerde Çığır Açan Bir İsim: Mustafa Sekip Tunç, *Türk Yurdu Dergisi*, 31(281):184-193.
- Bozoğlu, Ö. (2008). *Felsefe Dersinde Eleştirel Düşünme Becerilerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bülbül, M. (2018). *2009 Ortaöğretim Felsefe Dersi Öğretim Programı ile 2017 Ortaöğretim Felsefe Dersi Öğretim Programının İçeriksel Açısından Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Cevizci, A. (2009). *Felsefe Tarihi & Thales'ten Baudrillard'a*, İstanbul: Say Yayınları.
- Çalkap, M. (2019). *Ortaöğretim 10. ve 11. Sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Rize-Artvin-Trabzon örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize.
- Çetin, İ. (2017). *Anadolu İmam Hatip Liselerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Okula İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Çokan, E. (2007). *Resmi Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Felsefe Dersine Yönelik Tutumları (İstanbul Büyükşehir Belediyesi İlçesinde Bir Uygulama)*, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.

- Dirican, R. (2018). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarına Uygulanan Felsefe Eğitimi Etkinliklerinin Çocukların Felsefi Tutum ve Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Elban, M. (2011). *Ortaöğretim 11.Sınıf Öğrencilerinin Tarih Dersine Yönelik Tutumları ile Vatanseverlik Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Erten, S. (2018). *Ortaöğretim 11. Sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Kayseri İli Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (31. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, P. (2020). *Özel Lise Öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spor Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Kaya, S. (2021). *Felsefe Eğitiminin Matematik Başarısı Üzerindeki Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Koçer, H. (2019). *2018 Felsefe Öğretim Programının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi-Adana Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Küçük Kurt, V. Ş. (2006). *Lise ve Dengi Okullarda Öğrencilerin Felsefe Dersine Yönelik Tutumları ve Başarıları Arasındaki İlişki*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- MEB. (2021). *Ortaöğretim Felsefe Dersi Öğretim Programı*. http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201822175632591_felsefe.pdf. Erişim Tarihi: 18.03.2022
- Parmaksızoğlu Cebenoyan, A. (2008). *The Roles of Parenting Practices and School Attitudes in Academic Competence of Turkish High School Students*, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Sormaz Öğüt, F. (2019). *Felsefi Düşünmenin Önemi ve Çocuklar İçin Felsefe*, Doktora tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Sönmez, B. (2016). *Düşünme Eğitimi Dersinin İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel ve Yaratıcı Düşünme Becerilerine Etkisi*, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Şakar, Ö. (2014). *Ortaöğretim Felsefe Dersi Öğretim Programları ve 2009 Yılı Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Isparta Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Şişmen, B. (2020). *Lise Öğrencilerinin Türkçe Öğretimine İlişkin Tutumları ile İngilizce Öğretimine İlişkin Tutumları Arasındaki İlişki*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Talim Terbiye Kurulu, (2018). *Öğretim Programları*. http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_02/21173451_ort_ogrtm_hdc_2018.pdf Erişim Tarihi: 11.05.2022
- Taşdelen, V. (2007). *Philosophy Education: In Pursuit of a Life*. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 40 (2), 277-294.
- Tecim, E. (2015). *Felsefe Dersi Tutum Ölçeği Geliştirilmesi*. *Turkish Studies Dergisi*, 10(3): 971-984.
- Yüceer, D. (2020). *Erken Çocukluk Döneminde Düşünme ve Felsefe Eğitimi: Çocuklar Sorguluyor*. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Zencirci, N. (2010). *The Attitudes of High School Students' Towards Philosophy Course*, Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.